

Έρευνες για την Ασφάλεια των ανηλίκων στο Διαδίκτυο (Ελλάδα & Ευρώπη)

A. Λούβρης¹, M. Παρασκευάς²

¹ Εκπαιδευτικός Πληροφορικής ΠΕ20, louvr@sch.gr

² Διευθυντής Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου, mparask@cti.gr

Περίληψη

Τα παιδιά, για τα οποία σήμερα οι γονείς και κηδεμόνες, οι εκπαιδευτικοί, η πολιτεία και πολλοί άλλοι ανησυχούν «τι να κάνουν τόσες ώρες στον υπολογιστή» και «τι κακό μπορεί να τα βρει εκεί», είναι τελικά αυτοί που φαίνεται να κατανοούν περισσότερο τους κινδύνους που διατρέχουν.

Μέσα από πρόσφατες έρευνες στο θέμα, εστιάζουμε στη θετική αντίληψη που οφείλουμε να έχουμε όλοι οι ενήλικες (εκπαιδευτικοί, γονείς και κηδεμόνες, ειδικοί και κράτος) στο Διαδίκτυο και την ασφάλεια των ανηλίκων σε αυτό. Πέραν των ποσοτικών δεικτών που καταδεικνύουν οι έρευνες, η ενημέρωση των ενηλίκων είναι αυτή που προτάσσεται σχεδόν σε όλες. Ο ενημερωτικός κόμβος Ασφάλεια στο Διαδίκτυο <http://internet-safety.sch.gr>, αποσκοπεί στην έγκυρη, αξιόπιστη και επικαιροποιημένη ενημέρωση εκπαιδευτικών, μαθητών και των γονιών τους, για την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου. Αποτελεί τη θετική πρόταση του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου με στόχο τη δημιουργία ενός Ασφαλέστερου Διαδικτύου για όλους, ειδικά για τα παιδιά.

Λέξεις κλειδιά: Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, ανήλικοι, προτάσεις.

1. Εισαγωγή

Οι ανήλικοι βιώνουν ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής της στο Διαδίκτυο και αποτελούν τη σημερινή εμπροσθοφυλακή της τεχνολογικής αλλαγής. Σε αυτούς επαναποτίθενται περισσότερες ελπίδες για μελλοντικές καινοτόμες στρατηγικές αντιμετώπισης των κινδύνων που αντιμετωπίζει η νέα γενιά online.

Το χάσμα ανάμεσα στη γνώση που έχουν τα παιδιά και οι γονείς τους γύρω από τις τεχνολογίες του Διαδικτύου, έχει αποτυπωθεί σε πολλές επιστημονικές μελέτες μέχρι σήμερα. Ως σημαντικό παράγοντα της αδυναμίας προστασίας των ανηλίκων στον online κόσμο το επικαλείται και έκθεση του Ερευνητικού Κέντρου Innocenti (UNICEF, 2011).

Εστιάζοντας στα θέματα της διακίνησης φωτογραφιών εκμετάλλευσης παιδιών, της προσέλευσης (grooming) και του κυβερνοεκφοβισμού (cyberbullying), ως τις τρεις κύριες απειλές, η έκθεση καταλήγει σε γενικές συστάσεις για τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί στο εξής ώστε να υπάρξει διεθνής συντονισμός για την αντιμετώπισή τους. Αυτή περιλαμβάνει την ενδυνάμωση των παιδιών ώστε να ξέρουν πως να αντιδράσουν, την ανάπτυξη μηχανισμών ενημέρωσης και αναφοράς των κινδύνων, την άρση της ασυλίας των δραστών, τον περιορισμό του σχετικού περιεχομένου που συνήθως διακινείται επί χρόνια και την υποστήριξη της

ανάρρωσης των παιδιών που έχουν πέσει θύματα.

Οι ειδικοί λαμβάνουν υπόψη τους τις σημαντικότερες σχετικές έρευνες που έχουν γίνει στον πλανήτη και επισημαίνουν πως αυτές αφορούν κυρίως τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Μεγάλα κενά υπάρχουν σε ό,τι αφορά τους κινδύνους από τη χρήση του Διαδικτύου σε Αφρική, στα μεγαλύτερα τμήματα της Ασίας και στη Μέση Ανατολή. Σε αυτές τις περιοχές, όμως, φαίνεται πως τα παιδιά είναι λιγότερο προστατευμένα, αφού σερφάρουν κυρίως από Ίντερνετ-καφέ και οι γονείς τους αγνοούν το Διαδίκτυο.

Ο φόβος της έκθεσης των παιδιών σε κινδύνους μεγαλώνει όσο διευρύνεται η χρήση των κινητών τηλεφώνων (ακόμη και αυτών χωρίς σύνδεση στο Διαδίκτυο) σαν πλατφόρμες επικοινωνίας, διασκέδασης, παιχνιδιού, δικτύωσης, πληροφόρησης, στις οποίες δεν έχουν πρόσβαση οι ανησυχούντες ενήλικοι. Όπως φαίνεται όμως, κομμάτι της ανησυχίας οφείλεται (και καλλιεργείται) από ενήλικες ακριβώς λόγω της άγνοιάς τους για το μέσο. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο σχετικός προβληματισμός μειώνεται στην Ευρώπη, όσο ευρύ ποσοστό των γονιών προσχωρεί στην πλευρά των χρηστών.

Ο κίνδυνος, πάντως, είναι υπαρκτός. Παρ' όλο που η Interpol χρησιμοποιεί πλέον προϊόντα λογισμικού που της επιτρέπουν να επιταχύνει τις έρευνες (π.χ. συγκρίνοντας αυτόματα μέσα από μεγάλες βάσεις δεδομένων φωτογραφίες ανηλίκων), θεωρείται βέβαιο ότι σε πολλές χώρες θα πάρει χρόνια μέχρι να αποκτήσουν νομοθεσία και ειδικά τμήματα αστυνόμευσης και ακόμη περισσότερα για να συντονιστούν σε ένα πλαίσιο διεθνούς συνεργασίας.

2. Πρόσφατες έρευνες σε Ελλάδα και Ευρώπη (2010-2011).

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών σχετικά με μία έκθεση για την ηλεκτρονική παρενόχληση και την αθέμιτη προσέγγιση των παιδιών μέσω του διαδικτύου, την προεργασία της σεξουαλικής παρενόχλησης (ENISA, 2011), προειδοποιεί ότι η κακή χρήση των στοιχείων (όπως ο χαρακτηρισμός προφίλ) βλάπτει τους ανηλίκους. Η έκθεση εντοπίζει τους κύριους αναδυόμενους κινδύνους και καταθέτει 18 μη-τεχνικές συστάσεις για το μετριασμό τους. Μία βασική σύσταση είναι η ενίσχυση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των Κρατών Μελών. Άλλες συστάσεις εστιάζουν στην προσαρμογή της προστασίας στις ανάγκες των ηλεκτρονικών δραστηριοτήτων της νεολαίας.

Οι ψηφιακές συσκευές και το διαδίκτυο παίζουν πλέον σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών. Οι σημερινοί νέοι ζουν σε ένα περιβάλλον ριζικά διαφορετικό από αυτό της παιδικής ηλικίας των γονέων τους. Οι κίνδυνοι που εγκυμονεί το ηλεκτρονικό περιβάλλον των παιδιών μπορούν να βλάψουν τις φυσικές δραστηριότητες και τις κοινωνικές τους δεξιότητες, ισχυρίζεται η ομάδα εμπειρογνομόνων του ENISA για τους κινδύνους του διαδικτύου.

Πολλοί γονείς χάνουν τον έλεγχο, καθώς δεν έχουν τη γνώση και τα εργαλεία για να στηρίξουν τα παιδιά τους, υποστηρίζει η έκθεση. Ο Οργανισμός καταθέτει κατά

συνέπεια 18 συστάσεις για το μετριασμό των εντοπισμένων κινδύνων. Ανάμεσα στις βασικές συστάσεις είναι οι εξής:

- **Ενίσχυση των αρχών επιβολής του νόμου των Κρατών Μελών.** Αυτή η επιπλέον ενίσχυση χρειάζεται για τη σωστή κάλυψη των κανονιστικών θεμάτων, της συλλογής στατιστικών στοιχείων για περιπτώσεις κατάχρησης, και της παρακολούθησης των παραβιάσεων της ιδιωτικής ζωής.
- Η κοινωνία των πολιτών και οι κοινωνικοί εταίροι χρειάζονται πηγές γνώσης **σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες.**
- **Οι γονείς/κηδεμόνες/εκπαιδευτικοί χρειάζονται καλύτερες τεχνολογικές δεξιότητες** για να καλύψουν το κενό γνώσεων μεταξύ των ενηλίκων και των εφήβων.

Για τους εφήβους, τα μέτρα άμβλυνσης των εντοπισμένων κινδύνων περιλαμβάνουν:

- Την χρήση εξειδικευμένων ρυθμίσεων ασφαλείας εφήβων, και την προσαρμογή των υφιστάμενων στις ανάγκες των εφήβων
- Την εκτίμηση των επιπτώσεων στην προστασία των προσωπικών δεδομένων για τις εφαρμογές που επεξεργάζονται τα στοιχεία των εφήβων
- Την ανάπτυξη μηχανισμών που θα επιτρέπουν την απενεργοποίηση όλων των ενεργών (ηλεκτρονικών) τμημάτων
- Μηχανισμούς ελέγχου πρόσβασης βάσει ηλικίας.

Μεταξύ των σημαντικότερων κινδύνων για τους εφήβους, σε σύνολο 13 εντοπισμένων, είναι οι εξής: σοβαρή απώλεια της σωματικής ή της ψυχικής υγείας, ανεπανόρθωτη έκθεση σημαντικών προσωπικών πληροφοριών στο διαδίκτυο, διάκριση με βάση τη συμπεριφορά του ατόμου στο διαδίκτυο και κακή χρήση των προσωπικών δεδομένων.

2.1 Τι συμβαίνει στην Ευρώπη

Σε έκθεσή της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011) εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη υλοποιούν τις συστάσεις της ΕΕ ώστε τα παιδιά να μπορούν απολαμβάνουν τον ψηφιακό κόσμο με αξιοπιστία και ασφάλεια. Τα κράτη μέλη καταβάλλουν συνεχείς προσπάθειες για την υλοποίηση των συστάσεων της ΕΕ, του 1998 (σύσταση Ε.Ε., 1998) και του 2006 (σύσταση Ε.Ε., 2006), που αποβλέπουν στην προστασία των ανηλίκων κατά τη χρήση οπτικοακουστικών και διαδικτυακών υπηρεσιών. Τα μέτρα όμως που ελήφθησαν αποδείχθηκαν ανεπαρκή συνολικά.

Συγκεκριμένα, από την έκθεση προκύπτει ότι οι χώρες της ΕΕ δεν ανταποκρίνονται επαρκώς, ή ότι έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση και την καταγγελία παράνομου ή βλαβερού περιεχομένου, την εξασφάλιση της πρόσβασης των παιδιών σε κατάλληλο για την ηλικία τους περιεχόμενο, καθιστώντας τα κοινωνικά δίκτυα ασφαλέστερα για τα παιδιά και προστατεύοντάς τα από βλαβερά βιντεοπαιχνίδια. Για παράδειγμα, πολλές είναι οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι ανοιχτές τηλεφωνικές γραμμές ελέγχουν τη

νομιμότητα, ή τη βλαβερότητα του περιεχομένου που τους καταγγέλλεται, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο ανατρέχουν στην πηγή του και το επισημαίνουν στις αρμόδιες αρχές. Παρομοίως, οι χώρες της ΕΕ χρησιμοποιούν διάφορα συστήματα διαβάθμισης με βάση την ηλικία και τεχνικά μέσα ώστε οι ιστότοποι και τα παιχνίδια να ενδείκνυνται για άτομα της συγκεκριμένης ηλικίας. Από την έκθεση προκύπτει ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για την ενίσχυση της προστασίας των παιδιών στα πεδία αυτά.

Στην έκθεση προτείνεται ανάληψη διάφορων δράσεων, όπου περιλαμβάνονται:

- Βλαβερό και παράνομο περιεχόμενο: ευρύτερη γνωστοποίηση των ανοιχτών γραμμών επικοινωνίας και βελτίωση των υποδομών στήριξης ώστε να γίνεται αποτελεσματικότερα η απομάκρυνση παράνομου περιεχομένου.
- Κοινωνική δικτύωση και ιδιωτικότητα: ενίσχυση της ευαισθητοποίησης όσον αφορά τους κινδύνους και τους τρόπους περιορισμού τους.
- Συστήματα διαβάθμισης με βάση την ηλικία: ευρύτερη χρήση συστημάτων διαβάθμισης με βάση την ηλικία, όπως του PEGI (Pan-European Game Information, 2012) για online παιχνίδια: κατάρτιση δεοντολογικών κωδίκων και άλλων τρόπων για ευαισθητοποίηση του λιανικού εμπορίου ως προς τη διαβάθμιση με βάση την ηλικία, ώστε να αποφεύγονται πωλήσεις παιχνιδιών σε ανήλικους.

Η μέριμνα ώστε το διαδίκτυο να καταστεί ένας καλύτερος τόπος για τα παιδιά συγκαταλέγεται στις προτεραιότητες του Ψηφιακού θεματολογίου για την Ευρώπη. Σύμφωνα με την έρευνα του Πανευρωπαϊκού Δικτύου EU Kids Online (EUKidsOnlineII, 2011), οι 9-10χρονοι χρήστες του διαδικτύου στην Ευρώπη αναφέρουν ότι, κατά μέσο όρο, άρχισαν να συνδέονται από ηλικία 7 ετών. Ποσοστό 33% των συνδέονται διαδικτυακά με κινητό τηλέφωνο ή συσκευή χειρός. Οποιαδήποτε ενωσιακή στρατηγική στο πεδίο αυτό οφείλει να λαμβάνει υπόψη τον παγκόσμιο και συνεχώς μεταβαλλόμενο χαρακτήρα του ψηφιακού περιβάλλοντος και να ανταποκρίνεται με ευελιξία στις νέες προκλήσεις.

2.2 Τα παιδιά είναι ενεργοί χρήστες των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης

Από την έρευνα ευρωπαϊκού δικτύου (EUKidsOnlineII, 2011) μεταξύ 25.000 νέων από 25 ευρωπαϊκές χώρες, προκύπτει ότι ποσοστό 38% των παιδιών ηλικίας 9 έως 12 ετών διαθέτει λογαριασμό σε υπηρεσία κοινωνικής δικτύωσης, το δε ποσοστό αυτό κυμαίνεται από 70% στις Κάτω Χώρες έως 25% στη Γαλλία. Οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης είναι ακόμη δημοφιλέστερες μεταξύ των εφήβων και οι νέοι ηλικίας 13 έως 16 ετών σε ποσοστό 77% δηλώνουν ότι διαθέτουν λογαριασμό.

Ποσοστό 15% των παιδιών ηλικίας 9 έως 12 ετών δηλώνουν ότι έχουν περισσότερες από 100 επαφές με ανώτατο ποσοστό 47%, στην Ουγγαρία. Μεταξύ των παιδιών ηλικίας 13 έως 16 ετών, τα παιδιά από το Βέλγιο, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, τη Νορβηγία, την Πολωνία, τη Σουηδία και

το Ηνωμένο Βασίλειο είναι πιθανότερο να έχουν πάνω από 100 επαφές έναντι των παιδιών από άλλες χώρες.

Το ένα τέταρτο των παιδιών που συνδέονται με υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης διαθέτουν λογαριασμό ανοικτό σε κοινή θέα. Το ένα πέμπτο των παιδιών των οποίων ο λογαριασμός είναι δημόσιος δηλώνουν ότι σε αυτό δημοσιεύονται η διεύθυνση ή/και ο αριθμός του τηλεφώνου τους. Σε 15 από 25 χώρες είναι πιθανότερο τα παιδιά ηλικίας 9 έως 12 ετών να έχουν δημόσιους λογαριασμούς έναντι των παιδιών ηλικίας 13 έως 16 ετών.

Μόλις το 56% των παιδιών ηλικίας 11 έως 12 ετών δηλώνουν ότι γνωρίζουν με ποιο τρόπο αλλάζουν οι ρυθμίσεις ιδιωτικότητας του λογαριασμού τους στην υπηρεσία κοινωνικής δικτύωσης. Τα μεγαλύτερα παιδιά γνωρίζουν καλύτερα, αφού ποσοστό 78% των παιδιών ηλικίας 15 έως 16 ετών δηλώνουν ότι γνωρίζουν πώς να αλλάξουν τις ρυθμίσεις ιδιωτικότητας.

2.3 Τι προτείνει η Επιτροπή

Η Επιτροπή παρακολουθεί την εφαρμογή των Αρχών για ασφαλέστερη κοινωνική δικτύωση στην ΕΕ, τη συμφωνία αυτορύθμισης που υπέγραψαν οι εταιρείες κοινωνικής δικτύωσης, με την οποία δεσμεύονται να εφαρμόσουν σειρά μέτρων στις υπηρεσίες τους ώστε να εξασφαλίσουν την προστασία των ανηλίκων.

Με δεδομένο ότι τα παιδιά χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και τις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης σε όλο και μικρότερη ηλικία, και το γεγονός ότι περισσότερα παιδιά έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω κινητών συσκευών, η Επιτροπή δρομολόγησε ανασκόπηση των υφιστάμενων συμφωνιών αυτορύθμισης του κλάδου στον τομέα αυτό. Οι εταιρείες κοινωνικής δικτύωσης, οι κατασκευαστές κινητών συσκευών και παιχνιδιών, οι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου, οι πάροχοι κινητών εφαρμογών και περιεχομένου, οι οργανώσεις καταναλωτών, οι ερευνητές και οι οργανώσεις για τα παιδιά θα κληθούν να συμμετάσχουν στη δημόσια διαβούλευση. Ο σχετικός διάλογος θα αξιοποιήσει τα επιτεύγματα των Αρχών για ασφαλέστερη κοινωνική δικτύωση στην ΕΕ και το Ευρωπαϊκό πλαίσιο για ασφαλέστερη χρήση κινητών από νεαρούς εφήβους και παιδιά.

Οι συστάσεις της ΕΕ, του 1998 και του 2006, για την προστασία των ανηλίκων αφορούσαν το γεγονός ότι η ενωσιακή και η εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν μπορεί πάντοτε να συμβαδίζει με τον γοργό ρυθμό των εξελίξεων στο πεδίο των οπτικοακουστικών και των διαδικτυακών υπηρεσιών πληροφοριών. Σε επίπεδο ΕΕ μέσω ντιρεκτίβας (Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, 2010) και στα περισσότερα κράτη μέλη ισχύουν συγκεκριμένοι κανόνες ειδικά για το περιεχόμενο των οπτικοακουστικών μέσων επικοινωνίας. Αυτό καθιστά ακόμη πιο σημαντική για τα κράτη μέλη και τους παρόχους υπηρεσιών την επίγνωση των νέων προκλήσεων όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων και την προώθηση των κατάλληλων συνθηκών πλαισίου, μέσω συνεργασίας των ενδιαφερόμενων φορέων και συρρύθμισης ή αυτορύθμισης.

Η Επιτροπή έχει εν προκειμένω αναλάβει δέσμευση για «προώθηση πολυμερούς διαλόγου ενδιαφερομένων και αυτορύθμισης των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων παρόχων υπηρεσιών (π.χ. πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, πάροχοι κινητών επικοινωνιών), ιδίως όσον αφορά τη χρήση των υπηρεσιών τους από ανηλίκους» (δράση 37).

Τα κράτη μέλη καλούνται «έως το 2013, να έχουν εφαρμόσει πλήρως ανοικτές γραμμές επικοινωνίας για την καταγγελία προσβλητικού ή βλαβερού online περιεχομένου, να διοργανώσουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης παιδιών για την Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, και να προσφέρουν διδασκαλία online ασφάλειας στα σχολεία, καθώς και να ενθαρρύνουν παρόχους αντίστοιχων υπηρεσιών να εφαρμόζουν μέτρα αυτορύθμισης σχετικά με τη διαδικτυακή ασφάλεια των παιδιών» (Ψηφιακό Θεματολόγιο, 2011).

Εξάλλου, η Επιτροπή επιδιώκει την προώθηση της δημιουργίας διαδικτυακού ποιοτικού περιεχομένου ανάλογου προς την ηλικία του παιδιού. Ένας στους τρεις 9-12χρονους βρίσκει στο διαδίκτυο αρκετά ενδιαφέροντα πράγματα, όπως δήλωσαν σε έρευνα του EUKidsOnline.

2.4 Τι συμβαίνει στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα για παράδειγμα το ποσοστό των παιδιών που λένε ότι “υπάρχουν πολλά καλά πράγματα στο διαδίκτυο” φτάνει το 63%. Στη χώρα μας, μόλις το 2% των παιδιών έχει ανταλλάξει μηνύματα ή εικόνες σεξουαλικού περιεχομένου, ενώ το 11% έχει λάβει τέτοιου είδους υλικό. Από αυτό δε το 11%, μόνο ένα 2% αναστατώθηκε (‘σχετικά’) από την εμπειρία αυτή. Επίσης, το 3% των παιδιών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί εξύβριση/εκβιασμό μέσω διαδικτύου (bullying). Μαζί με την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Τουρκία, η Ελλάδα σημειώνει τα χαμηλότερα ποσοστά σχετικά με την εμπειρία αυτή.

Επίσης, στην Ελλάδα τα παιδιά ξεκινούν να χρησιμοποιούν κατά μέσο όρο το διαδίκτυο στην ηλικία των 11 ετών, που είναι και ο μεγαλύτερος μέσος όρος ανάμεσα στις συμμετέχουσες χώρες. Εξετάζοντας και τις 25 χώρες του δικτύου EUKidsOnline, το ένα τρίτο των παιδιών ηλικίας 9-10 ετών, χρησιμοποιούν το διαδίκτυο καθημερινά, ενώ για τα παιδιά ηλικίας 15-16 ετών, αυτό ισχύει σε ποσοστό 77%. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το 11% των παιδιών ηλικίας 9-16 χρησιμοποιεί συσκευή παλάμης, για να συνδεθεί στο διαδίκτυο, ενώ το 68% χρησιμοποιεί κινητό τηλέφωνο.

Τελικά, φαίνεται ότι η αυξανόμενη χρήση βελτιώνει τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό των παιδιών και τις ικανότητες ασφαλούς πλοήγησης. Σε αντίθεση με τον ηθικό πανικό που έχει προκύψει και ενισχύεται από τα μέσα ενημέρωσης, η έρευνα του Δικτύου EUKidsOnline καταδεικνύει ότι ακόμα και σε μια χώρα με χαμηλό ψηφιακό αλφαριθμητισμό των ενηλίκων, όπως η Ελλάδα, τα παιδιά 9 έως 16 ετών εμφανίζονται ως “ώριμοι” και συνετοί χρήστες.

Τα αποτελέσματα της έρευνας προέρχονται από συνεντεύξεις που

πραγματοποιήθηκαν στο σπίτι με προσωπική επαφή και τυχαία διαστρωμάτωση του δείγματος από παιδιά σε όλη την Ευρώπη: 1000 παιδιά σε κάθε χώρα του Δικτύου, σε συνδυασμό με τους γονείς τους - 1000 γονείς σε κάθε χώρα (Βασικά Ευρήματα EUKidsOnline, 2010).

Επίσης, ένα έως δύο στα 10 παιδιά σε ποσοστό 14% των νηπιαγωγείων της χώρας μας έχει ήδη προφίλ σε κάποιον ιστοχώρο κοινωνικής δικτύωσης. Αυτό ανέδειξε κλειστή έρευνα μέσω διαδικτυακού ερωτηματολογίου που πραγματοποίησε η Δράση Ενημέρωσης του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου (Safer internet, 2011) την περίοδο 10/5/2011 έως 25/9/2011 με αποδέκτες τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, με την πολύτιμη συμβολή και συνεργασία του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 2.319 εκπαιδευτικοί από όλη την Ελλάδα.

Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με τη χρήση διαδραστικών τεχνολογιών από τους μαθητές καταδεικνύουν την άμεση ανάγκη να ασχοληθούν οι γονείς και κηδεμόνες των ανήλικων χρηστών με τις διαδραστικές τεχνολογίες, έτσι ώστε να γνωρίζουν τα οφέλη και τους δυνάμενους κινδύνους τους και να κατανοήσουν τους λόγους που ωθούν τους ανήλικους χρήστες από τόσο μικρή ηλικία στη χρήση του Διαδικτύου.

Είναι δε πολύ σημαντικό να θέσουν οι γονείς προς τα παιδιά τους όρια χρήσης αυτών των τεχνολογιών από μικρή ηλικία, σεβόμενοι τους όρους πρόσβασης κάθε online υπηρεσίας, και εξηγώντας με σαφήνεια το τι επιτρέπεται και τι όχι, κάνοντας έτσι το Διαδίκτυο οικογενειακή υπόθεση. Ζητήματα όπως η χρήση ιστοχώρων κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Facebook) από ανήλικους χρήστες κάτω των 13 ετών – που απαγορεύεται ρητά από τον ίδιο τον ιστοχώρο – πρέπει άμεσα να απασχολήσουν τους γονείς.

Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να βοηθηθούν και να ενδυναμωθούν οι εκπαιδευτικοί, έτσι ώστε μέσα από εξειδικευμένες μαθησιακές δραστηριότητες να συμβάλουν στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των μαθητών και στη σωστή συμπεριφορά στους εικονικούς κόσμους.

2.4 Ένα σκαλοπάτι πριν από τον εθισμό σχεδόν 1 στους 5 Έλληνες έφηβοι;

Περισσότερο ευάλωτα στην εξάρτηση από το Διαδίκτυο εμφανίζονται τα παιδιά της επαρχίας σε σύγκριση με τους συνομηλικούς τους που κατοικούν στα αστικά κέντρα. Εκεί όπου οι δυνατότητες του εφήβου είναι περιορισμένες και η κοινωνία κλειστή, ο απέραντος και χωρίς όρια κόσμος του Διαδικτύου φαίνεται πως δίνει μια κάποια διέξοδο από την καθημερινότητα.

Έρευνα της Μονάδας Εφηβικής Υγείας (MEY, 2010) του νοσοκομείου Παίδων «Α. Κυριακού» σε πανελλαδικό δείγμα μαθητών Γ' Γυμνασίου Α' Λυκείου, 14-16 ετών, έδειξε πως το ποσοστό των εφήβων με συμπεριφορά εξάρτησης είναι μεγαλύτερο στις πόλεις της περιφέρειας σε σύγκριση με την Αττική. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο ποσοστό ανερχόταν στο 3,4% στις επαρχιακές πόλεις σε σύγκριση με 1,3% στην

Αττική. Την ίδια στιγμή, πέφτει ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών που εθίζονται στο Διαδίκτυο. Ενώ τα παιδιά του Λυκείου μειώνουν τη χρήση, αυτή αυξάνεται στα παιδιά Γυμνασίου και Δημοτικού. Από την πανελλαδική έρευνα διαπιστώθηκε ότι:

- Το 2,4% των εφήβων εμφανίζει συμπεριφορά εξάρτησης και το 19,1% παρουσιάζει οριακή χρήση, βρίσκονται δηλαδή ένα σκαλοπάτι πριν από τον εθισμό.
- Δεν διαπιστώθηκε διαφορά ανάμεσα στα φύλα. Αγόρια και κορίτσια φαίνεται πως κάνουν πλέον παρόμοια χρήση του Διαδικτύου, σε αντίθεση με το παρελθόν, όταν τα αγόρια ήταν πρωταγωνιστές.
- Τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook κ.ά.) αποτελούν τον πρώτο σε συχνότητα λόγο που οι έφηβοι με συμπεριφορά εξάρτησης (εθισμό) χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο (100% έφηβοι με συμπεριφορά εξάρτησης).
- Ακολουθούν σε συχνότητα χρήσης τα on-line παιχνίδια (50% έφηβοι με συμπεριφορά εξάρτησης, 57,1% έφηβοι που κάνουν οριακή χρήση, 28,8% συνετή χρήση).
- 63,7% του συνόλου των εφήβων αναφέρει ότι δημοσιοποιεί προσωπικά του δεδομένα στο Διαδίκτυο (100% των εφήβων με συμπεριφορά εξάρτησης).
- 18,5% αναφέρει ότι θα συναντάει κάποιον διαδικτυακό φίλο στον φυσικό κόσμο (74% των εφήβων με συμπεριφορά εξάρτησης).
- Οι έφηβοι με συμπεριφορά εξάρτησης επιδίδονται σε παιχνίδια τύχης (ηλεκτρονικός τζόγος) και χρησιμοποιούν υλικό με σεξουαλικό περιεχόμενο σημαντικά συχνότερα από τον υπόλοιπο πληθυσμό.

3. Συμπεράσματα

Οι πρόσφατες έρευνες για την ασφάλεια των ανηλίκων στο Διαδίκτυο σε Ευρώπη και Ελλάδα συγκλίνουν ότι το Διαδίκτυο πρέπει να αντιμετωπιστεί από όλους ως ένα κοινωνικό αγαθό με πολλές θετικές πτυχές και σαφώς λιγότερες αρνητικές. Εστιάζοντας στη θετική αντίληψη που οφείλουμε να έχουμε όλοι οι ενήλικες (εκπαιδευτικοί, γονείς και κηδεμόνες, ειδικοί και πολιτεία) η σωστή ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων είναι αυτή που προτάσσεται σχεδόν σε όλες.

Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο μέσω του ειδικού ενημερωτικού κόμβου Ασφάλεια στο Διαδίκτυο <http://internet-safety.sch.gr> στοχεύει να βοηθήσει τα σχολεία να διαχειριστούν σωστά τη μετάβαση σε πιο ασφαλή συστήματα, αλλά και τους μαθητές να κατανοήσουν πως να αντιμετωπίζουν τους νέους κινδύνους. Τα σχολεία οφείλουν να επικεντρωθούν σε ένα μοντέλο ενδυνάμωσης της ασφαλούς πλοήγησης. Εφοδιάζοντας τα παιδιά με τις δεξιότητες που χρειάζονται για να χρησιμοποιήσουν το Διαδίκτυο με ασφάλεια και υπευθυνότητα, καθώς και τη διαχείριση των δυνητικών κινδύνων, προωθείται η ασφαλής και υπεύθυνη συμπεριφορά στη χρήση του, κυρίως στο σχολείο, όσο και στο σπίτι.

Η Ασφάλεια στο Διαδίκτυο φιλοδοξεί να συντελέσει σε μία δημιουργική διαδικασία που να εμπλέκει, όλους για τη δημιουργία θετικής πρότασης και τη διαμόρφωση ενός αξιολόγου, επικαιροποιημένου εκπαιδευτικού πλαισίου, στο οποίο να έχουν

πρόσβαση οι μαθητές, εκπαιδευτικοί και ασφαλώς, οι γονείς και κηδεμόνες.

Βιβλιογραφία

- Βασικά Ευρήματα, (2010). Πληροφορίες σχετικά με τη μεθοδολογία και κύρια ευρήματα της έρευνας EUKidsOnline. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση http://blogs.sch.gr/wp-content/blogs.dir/1/files/group-documents/20/1292578792-EUKidsOnline_GR_ExecSumm.pdf
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2011). Έκθεση της Επιτροπής όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων – *Η προστασία των ανηλίκων στον ψηφιακό κόσμο*. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0556:EL:NOT>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2010). Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:095:0001:0024:EL:PDF>
- Μονάδα Εφηβικής Υγείας νοσοκομείου Παίδων «Α. Κυριακού», (2010). Χρήση και κατάχρηση του Διαδικτύου. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://www.youth-health.gr/gr/index.php?I=5&J=2&K=7>
- Σύσταση Ε.Ε., (1998). 98/560/EK: Σύσταση του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0560:EL:H TML>
- Σύσταση Ε.Ε., (2006). 98/560/EK: Σύσταση του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 2006. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006H0952:EL:H TML>
- Ψηφιακό θεματολόγιο, (2011). Δράση 40. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/fiche-dae.cfm?action_id=198&pillar_id=45&action=Action%2040%3A%20Member%20States%20to%20implement%20harmful%20content%20alert%20hotlines
- ENISA, (2011). Cyber-Bullying and online Grooming: helping to protect against the risk. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση http://www.enisa.europa.eu/act/rm/emerging-and-future-risk/deliverables/Cyber-Bullying%20and%20Online%20Grooming/at_download/fullReport
- EUKidsOnlineII, (2011). Full findings EU Kids Online II. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%2>

[0Π%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/D4FullFindings.pdf](#)

Pan-European Game Information, 2012. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://www.pegi.info/gr/>, <http://www.pegionline.eu/el/>

Unicef, (2011). Child Safety Online: Global challenges and strategies. Ανακτήθηκε 26/1/2012, από τη διεύθυνση <http://www.unicef-irc.org/article/825>